

GIÁO DỤC ĐẠO ĐỨC CHO HỌC SINH Ở CÁC TRƯỜNG TIỂU HỌC THÀNH PHỐ THỦ ĐỨC, THUỘC THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Trần Thị Ngọc Diễm

Trường Tiểu học Giồng Ông Tố,

TP. Thủ Đức, thuộc TP Hồ Chí Minh

Email: diemngoc777@gmail.com

Tóm tắt: Giáo dục đạo đức cho học sinh là một nhiệm vụ trọng tâm của trường tiểu học, nhằm hình thành ở các em những chuẩn mực đạo đức, những thói quen hành vi. Trên cơ sở làm rõ mục đích, nhiệm vụ, nội dung, các con đường và phương tiện giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học; bài báo đề xuất các biện pháp nâng cao hiệu quả giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học; Phát huy vai trò của giáo viên trong giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học; Tăng cường chỉ đạo hoạt động giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học; Đẩy mạnh sự phối hợp giữa nhà trường, gia đình và xã hội trong giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học.

Từ khóa: Đạo đức, giáo dục đạo đức, học sinh, trường tiểu học.

Nhận bài: 12/02/2021; Phản biện: 17/02/2021; Duyệt đăng: 20/02/2021

1. Đặt vấn đề

Nghị quyết số 29-NQ/TW Hội nghị Trung ương 8 khóa XI đã xác định mục tiêu của đổi mới giáo dục phổ thông là “tập trung phát triển trí tuệ, thể chất, hình thành phẩm chất, năng lực công dân, phát hiện và bồi dưỡng năng khiếu, định hướng nghề nghiệp cho học sinh. Nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện, chú trọng giáo dục lý tưởng, truyền thống, đạo đức, lối sống, ngoại ngữ, tin học, năng lực và kỹ năng thực hành, vận dụng kiến thức vào thực tiễn” [1].

Giáo dục đạo đức (GDĐĐ), lối sống là một nhiệm vụ trọng tâm của nhà trường nói chung, trường tiểu học nói riêng, nhằm hình thành ở HS những chuẩn mực đạo đức, những thói quen hành vi.

Chủ tịch Hồ Chí Minh đã từng căn dặn: “Bây giờ phải học; học để yêu Tổ quốc, yêu nhân dân, yêu lao động, yêu khoa học, yêu đạo đức” [2].

Học để có đạo đức, để yêu đạo đức, để hành động có đạo đức - đó là một tư tưởng lớn của thời đại, một định hướng đúng đắn và quan trọng của nền giáo dục hiện đại và tương lai. Ngày nay, với những thành tựu vĩ đại của cuộc cách mạng khoa học và công nghệ, con người đã sở hữu một lực lượng vật chất - trí tuệ rất hùng hậu, có giá trị và sức sáng tạo cực kì lớn lao; đồng thời cũng có sự tàn phá và hủy diệt kinh khủng. Bước tiến phi thường đó của nhân loại đòi hỏi mỗi dân tộc, mỗi con người phải có trách nhiệm và lương tâm

cao; phải có tâm hồn và đạo đức trong sáng của lòng nhân ái. Sự phát triển không hài hòa giữa khoa học - công nghệ đã trở thành nỗi lo âu chung của toàn nhân loại. Lời phát biểu của Elie Wiesel cách đây hơn ba thập kỉ tại phiên khai mạc Hội nghị những người được giải Nô bel vẫn còn nguyên giá trị: “Chúng ta phải thừa nhận với nhau, về phương diện đạo đức, xã hội chúng ta đang còn mò mẫm tiến lên. Các vấn đề ưu tiên của chúng ta hình như không được định hướng. Chúng ta quan tâm đến các vấn đề vũ trụ nhiều hơn việc tìm kiếm một nền đạo đức. Con người đã đi trên mặt trăng nhưng lại không bước gần lại hơn với đồng loại của mình. Con người thăm dò đáy biển và giới hạn của vũ trụ trong khi người láng giềng liền cửa với mình vẫn là kẻ xa lạ. Chúng ta sống đến tuổi già, nhưng tuổi già lại trở thành một gánh nặng và một điều nguyên rủa” [3].

Giáo dục tiểu học (GDTH) là cấp học nhằm “hình thành cơ sở ban đầu cho sự phát triển về đạo đức, trí tuệ, thể chất, thẩm mỹ, năng lực của học sinh; chuẩn bị cho học sinh tiếp tục học trung học cơ sở” [4].

Với mục tiêu như vậy, GDTH phải “bảo đảm cho học sinh nền tảng phát triển toàn diện về thể chất, tinh cảm, kỹ năng xã hội; có hiểu biết đơn giản, cần thiết về tự nhiên, xã hội và con người; có nhận thức đạo đức xã hội; có kỹ năng cơ bản về nghe, nói, đọc, viết và tính toán; có thói quen rèn luyện thân thể, giữ gìn vệ sinh; có hiểu biết ban đầu về hát, múa, âm nhạc, mỹ thuật” [5].

Cả mục tiêu và nội dung GDĐH đều rất coi trọng GDĐĐ cho học sinh (HS); xem GDĐĐ là một bộ phận hợp thành, không thể thiếu được trong giáo dục toàn diện ở nhà trường tiểu học.

Hiện nay, nền kinh tế nước ta đang vận hành theo cơ chế thị trường, định hướng xã hội chủ nghĩa. Nền kinh tế này vừa thúc đẩy sản xuất phát triển, kích thích sự sáng tạo của người lao động; đồng thời cũng kèm theo những mặt trái, ảnh hưởng đến hoạt động giáo dục của nhà trường nói chung, hoạt động GDĐĐ cho HS nói riêng. Ngay trong trường tiểu học đã xuất hiện nhiều hành vi không mong muốn của HS như vô lễ với thầy, cô giáo; bạo lực học đường; vi phạm nền nếp học tập, sinh hoạt; vi phạm các chuẩn mực đạo đức, pháp luật... Điều này không chỉ làm cho xã hội băn khoăn, lo lắng mà còn gióng lên hồi chuông cảnh báo về lối sống đạo đức, nhân cách của giới trẻ ngày nay.

Thành phố Thủ Đức thuộc Thành phố Hồ Chí Minh mới được thành lập cách đây không lâu, trên cơ sở sát nhập Quận 2, Quận 9 và Quận Thủ Đức. Trong những năm qua, các quận này đã có nhiều cố gắng trong việc nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện của các cấp học, bậc học. Tuy nhiên, hoạt động GDĐĐ cho HS ở các trường tiểu học trên địa bàn vẫn còn có những bất cập nhất định mà nguyên nhân chính là do thiếu các biện pháp GDĐĐ cho HS có cơ sở khoa học, có tính khả thi.

2. Nội dung

2.1. Một số khái niệm

2.1.1. Đạo đức

Đạo đức là một hình thái ý thức xã hội được biểu hiện dưới dạng các quy tắc, chuẩn mực hành vi của con người trong các mối quan hệ với bản thân, gia đình, nhà trường, cộng đồng và môi trường tự nhiên.

Theo từ điển tiếng Việt, đạo đức là “những tiêu chuẩn, nguyên tắc được dư luận xã hội thừa nhận, quy định hành vi, quan hệ của con người đối với nhau và đối với xã hội” [6].

Còn theo tác giả Phạm Minh Hạc, đạo đức là “một hình thái ý thức xã hội, tập hợp những nguyên tắc, quy tắc, chuẩn mực xã hội, nhằm điều chỉnh các đánh giá, hành vi ứng xử của con người trong quan hệ với nhau và quan hệ với xã hội, được thực hiện bởi niềm tin cá nhân, sức mạnh truyền thống và sức mạnh dân tộc” [7]. Ngày nay, phạm trù đạo đức còn bao hàm cả ý thức trách nhiệm giữ gìn, bảo vệ hòa bình và hợp tác cùng phát triển với các dân tộc khác.

Như vậy, bản chất của đạo đức là những quy tắc, những chuẩn mực trong quan hệ xã hội, được hình thành,

tồn tại và phát triển trong cuộc sống, được xã hội thừa nhận và tự giác thực hiện.

2.1.2. Giáo dục đạo đức

Theo tác giả Hà Thế Ngữ và Đặng Vũ Hoạt, GDĐĐ là “quá trình biến các chuẩn mực đạo đức, từ những đòi hỏi bên ngoài của xã hội đối với cá nhân thành những đòi hỏi bên trong của bản thân, thành niềm tin, nhu cầu, thói quen của người được giáo dục” [8].

Tiếp cận khái niệm GDĐĐ trong mối quan hệ thống nhất giữa nhận thức - tình cảm - thái độ - hành vi, tác giả Phạm Minh Hạc cho rằng, GDĐĐ là “một quá trình kết hợp nâng cao nhận thức với hình thành thái độ, xúc cảm, tình cảm, niềm tin hành vi và thói quen đạo đức” [9].

Dưới góc độ giáo dục học, GDĐĐ là bộ phận hợp thành của nội dung giáo dục toàn diện nhằm giúp thế hệ trẻ hình thành lý tưởng, ý thức và tình cảm đạo đức, tạo nên những thói quen và hành vi đạo đức.

2.1.3. Giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học

GDĐĐ cho học sinh tiểu học (HSTH) là quá trình, trong đó với vai trò chủ đạo của nhà sư phạm, HSTH tích cực, tự giác tham gia vào các loại hình hoạt động và giao lưu nhằm chuyển hóa những chuẩn mực đạo đức thành nhận thức, thái độ, hành vi và thói quen hành vi đạo đức ở các em.

Hoạt động GDĐĐ cho HSTH diễn ra dưới tác động giáo dục phức hợp từ nhiều phía, đó là những tác động giáo dục từ gia đình, tác động giáo dục từ nhà trường và xã hội. Những tác động này đan xen vào nhau, cùng chi phối đến nhận thức, thái độ, tình cảm và hành vi cá nhân của HSTH, khi thì hỗ trợ lẫn nhau cùng tạo ra những ảnh hưởng tích cực, nhưng cũng có khi vô hiệu hóa kết quả của nhau, làm ảnh hưởng bất lợi đến quá trình GDĐĐ cho HS.

2.2. Mục đích, nhiệm vụ và nội dung giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học

2.2.1. Mục đích giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học

GDĐĐ cho HSTH nhằm những mục đích sau đây:

- Giúp cho HSTH có sự phát triển đúng đắn về mặt đạo đức;

- Tạo cơ sở để HSTH ứng xử chuẩn mực trong các mối quan hệ đạo đức (với bản thân, gia đình, nhà trường, cộng đồng và môi trường tự nhiên);

- Hình thành ở HSTH các phẩm chất đạo đức tốt đẹp và bền vững.

2.2.2. Nhiệm vụ giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học

GDĐĐ cho HSTH nhằm những nhiệm vụ sau đây:

- *Giáo dục ý thức đạo đức*

Giáo dục ý thức đạo đức nhằm hình thành ở HSTH

hệ thống tri thức đạo đức, bao gồm: Các khái niệm cơ bản của đạo đức; Hệ thống chuẩn mực đạo đức được qui định cho HSTH; Cách ứng xử trong các tình huống khác nhau phù hợp với các chuẩn mực đạo đức đã qui định...

- Giáo dục thái độ và tình cảm đạo đức

GDĐĐ cho HSTH là thức tỉnh ở các em những rung động, xúc cảm đối với hiện thực xung quanh, làm cho trẻ biết yêu, biết ghét rõ ràng, có thái độ đúng đắn đối với các hiện tượng trong đời sống xã hội và tập thể.

- Giáo dục hành vi và thói quen đạo đức

Mục đích cuối cùng của GDĐĐ là hình thành hành vi đạo đức và thói quen thực hiện hành vi đạo đức trong cuộc sống hàng ngày của HSTH. Một hành vi chỉ thực sự là hành vi đạo đức khi nó được thực hiện bởi sự chỉ đạo của ý thức đạo đức và sự thôi thúc của tình cảm đạo đức. Hành vi đạo đức cần phải được tiếp tục tập luyện để trở thành thói quen đạo đức. Trong cuộc sống, sinh hoạt, cần giáo dục cho HSTH các hành vi, thói quen có văn hoá, nghĩa là hành vi, thói quen đó không những đúng về mặt đạo đức mà còn đẹp về thẩm mỹ.

2.2.3. Nội dung giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học

Nội dung GDĐĐ cho HSTH tập trung vào 5 phẩm chất: Yêu nước, nhân ái, chăm chỉ, trung thực, trách nhiệm và được mở rộng, nâng cao dần từ lớp dưới lên lớp trên [10].

Các phẩm chất	Lớp 1	Lớp 2	Lớp 3	Lớp 4	Lớp 5
Yêu nước	Yêu thương gia đình	Quê hương em	Em yêu Tổ quốc Việt Nam	Biết ơn người lao động	Biết ơn những người có công với quê hương, đất nước
Nhân ái	Quan tâm, chăm sóc người thân trong gia đình	Kính trọng thầy giáo, cô giáo và yêu quý bạn bè	Quan tâm hàng xóm láng giềng	Cảm thông, giúp đỡ người gặp khó khăn	Tôn trọng sự khác biệt của người khác
Chăm chỉ	Tự giác làm việc của mình	Quý trọng thời gian	Ham học hỏi	Yêu lao động	Vượt qua khó khăn
Trung thực	Thật thà	Nhận lỗi và sửa lỗi	Giữ lời hứa	Tôn trọng tài sản của người khác	Bảo vệ cái đúng, cái tốt
Trách nhiệm	Sinh hoạt nề nếp - Thực hiện nội quy trường, lớp	Bảo quản đồ dùng cá nhân và gia đình	Tích cực hoàn thành nhiệm vụ	Bảo vệ của công	Bảo vệ môi trường sống

2.3. Các con đường và phương tiện giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học

GDĐĐ cho HSTH có thể thông qua các con đường và phương tiện sau đây:

2.3.1. Giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học thông qua dạy học

Trong nhà trường tiểu học, nội dung các môn học đều mang tính giáo dục cao. Các môn học đều có thể tham gia vào việc GDĐĐ cho HSTH theo thế mạnh và đặc trưng của mình. Vì thế, phải thông qua việc dạy học các môn học, nhất là môn Đạo đức để GDĐĐ cho HSTH, thực hiện phương châm *thông qua dạy chữ để dạy người*.

2.3.2. Giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học thông qua hoạt động trải nghiệm

Cùng với việc dạy học các môn học, hoạt động trải nghiệm là một trong hai yếu tố cấu thành nội dung giáo dục của nhà trường tiểu học. Hoạt động trải nghiệm tạo cơ hội cho HSTH tiếp cận thực tế, thể nghiệm các cảm xúc tích cực, khai thác những kinh nghiệm đạo đức đã có để thực hiện những nhiệm vụ được giao hoặc giải quyết những tình huống đạo đức phù hợp với lứa tuổi.

2.3.3. Giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học thông qua sự tu dưỡng, rèn luyện của chính bản thân các em

Đây là con đường, phương tiện đặc biệt có ý nghĩa trong GDĐĐ cho HSTH. Hoạt động giáo dục nói chung, GDĐĐ nói riêng chỉ đạt hiệu quả cao nhất khi các yêu cầu của nhà giáo dục trở thành nhu cầu tự tu dưỡng, tự rèn luyện của HS. Vì thế, giáo dục nhà trường phải dẫn đến tự giáo dục của HS.

2.4. Một số biện pháp giáo dục đạo đức chủ yếu cho học sinh tiểu học thành phố Thủ Đức, thuộc Thành phố Hồ Chí Minh

2.4.1. Phát huy vai trò của giáo viên trong giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học

Ở trường tiểu học, GV là “người thầy tổng thể”, chịu trách nhiệm về toàn bộ kế hoạch dạy học và giáo dục của một lớp HS. GDĐĐ cho HS, GVTH có những thuận lợi: Thực hiện GDĐĐ cho HS trên tất cả hoạt động của các em; Có cơ hội hiểu biết đầy đủ đặc điểm tâm, sinh lí của HS... Để GDĐĐ cho HS, GVTH cần xây dựng một bầu không khí lành mạnh trong lớp học; Lựa chọn phương pháp giáo dục phù hợp với các lớp và từng HS; Tiến hành GDĐĐ thông qua các tình huống, các việc làm cụ thể mà HS gặp phải và trải nghiệm trong cuộc sống, trong học tập; Từ việc rèn luyện thói quen và hành vi đạo đức mà xây dựng được niềm tin đạo đức, làm cơ sở cho ứng xử hằng ngày của HS; Tác động đến HS bằng toàn bộ nhân cách của mình...

2.4.2. Tăng cường chỉ đạo hoạt động giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học

Để hoạt động GDĐĐ cho HS ở các trường tiểu học TP. Thủ Đức, thuộc TP. Hồ Chí Minh đạt hiệu quả cao, hiệu trưởng cần: Chỉ đạo việc tuyên truyền để đội ngũ cán bộ, GV nhà trường, phụ huynh nhận thức đúng đắn

về ý nghĩa, nhiệm vụ của hoạt động GDĐĐ đối với sự hình thành và phát triển nhân cách HS; Chỉ đạo bồi dưỡng GV về nội dung, phương pháp, hình thức GDĐĐ cho HS; Chỉ đạo giáo viên triển khai kế hoạch GDĐĐ theo chủ đề hằng tháng của từng khối lớp, phù hợp với đặc điểm tâm, sinh lí lứa tuổi và nhu cầu, nguyện vọng của HS. Chỉ đạo các tổ chuyên môn, GV thực hiện lồng ghép hoạt động GDĐĐ thông qua các môn học và tham gia các hoạt động GDĐĐ cho HS; Chỉ đạo hoạt động của tổ chức Đội hướng vào thực hiện mục tiêu GDĐĐ cho HS...

2.4.3. *Đẩy mạnh sự phối hợp giữa nhà trường, gia đình và xã hội trong giáo dục đạo đức cho học sinh tiểu học*

Kết hợp giáo dục giữa nhà trường, gia đình và xã hội là một trong những biện pháp quan trọng của GDĐĐ cho HSTH hiện nay. HSTH sinh ra và lớn lên trong môi trường gia đình, nhà trường và xã hội. Ở mỗi môi trường đều diễn ra quá trình giáo dục, giáo dưỡng HS. Trong đó, nhà trường giữ vai trò chủ đạo trong giáo dục HS. Nhà trường, gia đình và xã hội phải thống nhất mục tiêu GDĐĐ cho HS; từ đó, thống nhất về nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức GDĐĐ cho các em. Nhà trường phải chủ động giúp các bậc cha mẹ HS thấy được những khả năng, ưu thế của giáo dục gia đình, giúp họ nhận thức một cách sâu sắc trách nhiệm, nghĩa vụ trong GDĐĐ. Nhà trường cũng cần phối hợp với cộng đồng xã hội để quản lí và giáo dục HS, nắm tình hình HS để tìm ra những biện pháp giáo dục thích hợp.

3. Kết luận

GDĐĐ cho HS là một nhiệm vụ trọng tâm của trường tiểu học, nhằm hình thành ở học sinh những chuẩn mực đạo đức, những thói quen hành vi. GDĐĐ cho HSTH có mục đích nhiệm vụ và nội dung xác định; được thực hiện thông qua các con đường và phương tiện phù hợp. Để nâng cao hiệu quả GDĐĐ cho HSTH, cần áp dụng đồng bộ các biện pháp: Phát huy vai trò của GV trong GDĐĐ cho HSTH; Tăng cường chỉ đạo hoạt động GDĐĐ cho HSTH; Đẩy mạnh sự phối hợp giữa nhà trường, gia đình và xã hội trong GDĐĐ cho HSTH. □

Tài liệu tham khảo

[1]. Đảng cộng sản Việt Nam (2013), *Văn kiện hội nghị lần thứ tám Ban Chấp hành Trung ương khóa XI*, Văn phòng Trung ương Đảng.
 [2]. Hồ Chí Minh (1987), *Toàn tập*, tập 7, Nxb Sự thật, Hà Nội, tr.83-84.
 [3]. Bộ GD&ĐT (1992), *Đạo đức và phương pháp dạy học đạo đức ở trường tiểu học*, Hà Nội, trang 70-71.
 [4]. Quốc hội nước CHXHCN Việt Nam (2019), *Luật Giáo dục*.
 [5]. Viện Ngôn ngữ (2003), *Từ điển tiếng Việt*, Nxb Từ điển, Hà Nội, tr.290.
 [6]. Phạm Minh Hạc (1998), *Một số vấn đề về giáo dục và khoa học giáo dục*, Hà Nội.
 [7]. Hà Thế Ngữ, Đặng Vũ Hoạt (1998), *Giáo dục học*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
 [8]. Bộ GD&ĐT (2018), *Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT về ban hành Chương trình giáo dục phổ thông*.

Ethical education for the students at the elementary schools in Thu Duc city, Ho Chi Minh City

Tran Thi Ngoc Diem

Giong Ong To Primary School, Thu Duc city, Ho Chi Minh City.

Email: diemngoc777@gmail.com

Abstract: Ethical education for the students is a central task of elementary schools, aiming to form ethical standards, behavioral habits for them. On the basis of clarifying the purposes, tasks, content, paths and means of ethical education for elementary students; the article proposes the measures to improve the effectiveness of ethical education for elementary school students. They include: i). Promoting the role of the teachers in ethical education for elementary students; ii). Strengthening the direction of ethical education activities for them; iii). Promoting the coordination between the school, family and society in ethical education for them.

Keywords: Ethics, moral education, student, elementary school.